



UNIVERSITÄTS-  
BIBLIOTHEK  
PADERBORN

## Universitätsbibliothek Paderborn

**DE || LIBERTATE || CHRISTIANA ||**

**Lensaeus, Johannes**

**Antverpiae, 1590**

Capvt XI. Quid sibi velit Euangelij locus, vbi scriptum est: veros adoratores adorare in spiritu & veritate.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-46059](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-46059)

## CAPVT XI.

*Quid sibi velit Euangelij locus, vbi scriptum est: veros adoratores adorare in spiritu & veritate.*

*Matth. 4.*

**E**X Euangelio quoque locus ille à nonnullis pro-  
ducitur, in quo scriptum est, Spiritum esse Deum  
& idcirco eos qui adorent, in spiritu & veritate oportere adorare. Quibus in verbis si quid est quod nobis iure queant obijcere, id profectò tale sit oportet, vt non inuiolabilem modò in ceremoniarum vtu necessitatem, sed ipsum proisus illarum vsum è medio submoueat. Quid enim inde ceremonijs Ecclesiasticis opponitur? Spiritus, an veritas? Si spiritus, ceremoniarum igitur vsus in Dei cultu caro est. Si veritas, errorem in eodem ceremoniarum vtu & falsitatem inesse necesse est. nam iuxta Scripturam sanctam, & Spiritus carni, & veritas falsitati opponitur. Diciturque hoc à Domino est, quoniam Deus spiritus sit, in quem nulla cadat aut carnis aut erroris impuritas, oportet eum qui veraciter adoret, tam sublimi spiritui convenientem cultum exhibere: eum videlicet qui sit in spiritu, non in carne; & in veritate, non errore. Quare ergo quid carnem esse dicant? remne corpoream, & carnis sensibus expositam? Remoueat ergo genuflexiones, eleuationes manuum, apertiones capitum, precatorum iunctiones, laudes canentium. Remoueat quoque (si forte prioribus vtendum non putent, quamuis in sacris literis commendentur) panis vsum & vini: quoniam cœnæ Dominicæ celebratio, Christi honor & diuinitatis cultus est. Deo namque pro acceptis beneficijs gratias agere, eaque gratis animis commemorare, Deum est proculdubio adorare & colere. Quoniam igitur eum qui adoret, in spiritu non in carne est, vt volunt, non in re corporea & sensibili, sed in spiritu, oportet adorare. damnandi ipsi imprimis veniunt.



tanquam adoratores mali, qui adhuc nesciant iuxta  
 definita sua in spiritu adorare. Si autem nomine car-  
 nis, non res corporea & sensibilis significata est (cu-  
 iusmodi rem constat in Dei cultum adhiberi posse) sed  
 carnalis & vitiosa concupiscentia, quam familiariter  
 alibi quoque sapius eo vocabulo Scriptura designat:  
 non est ceremoniarum nostrarum reprehendendus  
 usus, tanquam ea quæ in carne sit adoratio, quando à  
 cupiditate libera est voluntas utentium. Sicut igitur  
 adorat in spiritu, cuius veneratio ex recta in Deum vo-  
 luntate & sancto amore proficiscitur (spiritus enim  
 hominis nihil aliud quàm recta & renouata, spiritua-  
 lisque eius voluntas est) etiamsi id fiat exhibitis ex-  
 trinsecus ceremonijs, externoque & sensibili ritu: ita  
 is adorat in carne, qui Deum propter ea quæ concupi-  
 scit terrena, veneratur: etiamsi sola id faciat interiore  
 mentis cogitatione, non corporis motu, non usu vllius  
 conspicuæ ceremoniæ adhibito. Si autem quia Deus  
 spiritus est, id est, ut ipsi volunt, incorporeus, idcirco  
 nos spiritualement, id est, remotum à corpore cultum de-  
 ferre necesse est: exuendum nobis abijciendumque  
 erit corpus hoc quod circumferimus: & nostra omni-  
 no deploranda conditio, quod non sicut Angeli, in-  
 corporei simus, ut Deum, qui incorporeus est & inui-  
 sibilis, sine corpore & sine vlla re visibili adorare pos-  
 simus. Verùm quia nos ita condidit Deus, ut animo  
 constemus & corpore, neque nos debet pœnitere no-  
 stræ conditionis: ita à nobis colendus est Deus, ut to-  
 tos illi nos exhibeamus, totique, id est, & animo &  
 corpore, illi seruiamus, venerationem deferentes eam,  
 quæ rectis quidem ante omnia motibus animi, sanctifi-  
 que & puris cogitationibus, deinde & actionibus cor-  
 poreis, conspicuisque ritibus, exerceatur: præsertim  
 eum & hi partim vocum, partim rerum quæ oculis sub-  
 iiciuntur, significatione, haud mediocriter conferant  
 ad



592 DE CHRISTIANA LIBERTATE  
ad cultum interiorem promouendum. Naturalis quippe animi corporisque nexus id efficit, ut sicuti animi motus in corpus redundant, perque id sese proferunt, atque eius motibus & gestibus exprimuntur: ita vicissim excitati in corpore motus in animum se referant & refundant, eundemque excitent & commoueant, feruentioremque in Deum spiritus alacritatem conciliant. Quamquam igitur in colendo vno Deo, summa illius maiestatis maxima habenda ratio est; non tamen negligendus naturæ nostræ modus. quo sic nos ex diuersis substantijs Opificis nostri temperavit manus, ut aptissimum propterea nobis sit ex vtriusque substantiæ motibus atque officijs temperatum & mixtum cultum conditori omnium Deo exhibere. Veritatem autem quid nobis obijciant, tanquam absit à ceremonijs, cum & vera sit earum significatio, & certissima fides videntium? Veritas enim, ut dictum est, non signa & vmbra, hoc quidem ut videtur loco, sed erroris falsitati opponitur, ut is adoret in veritate, qui non errorem mentis colendo sequitur, velut Samaritani: sed qui vera fide colit Deum. Namque & veteres illi sancti Dei homines, quorum pietas inter carnales Synagogæ filios enituit, non in spiritu modò adorabant, sed scientes quæ sursum sunt, non quæ super terram; verum etiam in veritate: propterea quòd & vmbra ac figuris vterentur rerum aliquando venturarum, & non eo errore tenebantur quo ceteri, ut signa pro rebus acciperent, eaque Deo per seipsa placere arbitrarentur: sed verissima fide vnum in ijs intelligebant medianam rem Dei & hominum Christum Iesum, gratiamque noui Testamenti, per quam iustificari se, atque à peccatis expiari, etiam tum credebant. Quòd si illi inter ipsas adhuc vmbra positæ, tamen propter eam quam nobiscum habebant communem de Christo fidem, cuius per gratiam se credebant saluos fieri posse, sicut & nos,



& nos, in spiritu & veritate adorarunt: quanto magis nos qui ipsam rerum imaginem accepimus, signisque rerum exhibitaram vtimur, & ijs fidem in Christum nostram profiteamur atque excitamus, dicendi sumus in spiritu & veritate adorare! In spiritu quidem, eo quod mens à concupiscentiæ dominatu libera est, vt amplius in carne non sit, id est, carnali concupiscentiæ non seruiat: quia qui in carne sunt, Deo placere nō possunt. In veritate verò, non quia, remoto signorum vsu, quæ nec ipsi remouent; sed quia veris signis, veraque fide placere studentes per vnum Christum, ex quo, quæcunque sint salutaria, deriuantur. Quippe & Iudæos ipsos in veritate adorasse, qui salutem per Christum expectabant, satis hoc insinuat, quod Samaritanæ Christus loquitur dicens: Vos adoratis quod nescitis, nos adoramus quod scimus; quia salus ex Iudæis est. moxque subiungit: Sed venit hora, & nunc est, quando veri adoratores adorabunt Patrem in spiritu & veritate. Nam & Pater tales quærit, qui adorent eum. hoc quidem mox futurum dicit, non quia non antè fuerit inter Iudæos: in quibus, qui spirituales erant, in spiritu & veritate adorabant, verique adoratores erant, planeque tales, quales Pater quærit: sed quia palam & passim futurum erat, non inter Iudæos modò, verum etiã inter Gentes. Hoc enim antè dixerat mulieri: Quia veniet hora, quando neque in monte hoc, neque in Hierosolymis adorabitis Patrem. Quod sic accepit diuus Basiliius, vt significatum sit, toto terrarum orbe propagandum veri Dei verum & spirituale cultum: non qui templorum vsu excluderet, sed propter quem exercendum passim vbique templa ædificarētur. Nobis enim, inquit, periculū est malè obiti mādati, si loci rationem neglexerimus, maximè si sacerdotij ministeria in locis profanis celebrauerimus: propterea quod ea res iudiciū habeat cōtēptus in celebrāte, offen-

*Lib de Baptif-  
mo, cap. 8.*



diculum quoque generaret pro varietate affectionum, propter variam multorum in rerum diuinarum scientia infirmitatem. Si verò, ait, quispiam objiciat: Quid igitur est quod Apostolus dixit, Volo viros precari in quouis loco, ob id quòd Dominus ipse potestatem dedit adorandi Deum quouis loco: vbi dixit, Neque Hierosolymis posthac. hoc dicendum est, quòd illud, In omni loco, non comprehendit ea loca quæ humanis vsibus, rebusque immundis & profanis deputata sunt, sed dilatat ac diducit adorationem ab arcto Hierosolymæ ambitu, in omnem totius orbis locum. Hic ergo iuxta Basilium sensus erit: nisi accipere malimus dixisse Dominum, neque in monte Garizim posthac adorationem fore, quia schismaticum in eo templum erat; neque Hierosolymis, quòd illic vmbra esset, re ipsa mox per sui manifestationem succedente fuganda. Vnde euersum paulo post templum illud est, quo vnitatis Ecclesiæ, per orbem terrarum diffundendæ, prænunciabatur; extra quam nulla fieri adoratio in spiritu & veritate potest. Non ergo Hierosolymæ, inquit, deinceps, quia vmbra est, quam oportet euanescere; sed toto orbe terrarum, in vnitatis Ecclesiæ; quam illud typicum templum adumbrabat. Ex quo potest animaduerti, non Catholicos esse, quibus metuendum sit, ne veri non sint adoratores, propterea quòd non in spiritu & veritate adorare videantur: sed hæreticos atque schismaticos, qui, vnitatis Ecclesiæ derelictæ, seorsim Dei colendi rationem instituunt, mentisque errore fingunt sibi per quæ se placere arbitrentur: ad modum videlicet Samaritanorum, qui adorasse dicuntur quod nesciebant. In his enim ita præcessit adumbratio quedam schismaticorum in Ecclesia Christi futurorum, vti Hierosolymitanum templum, in quo solo typica sacrificia offerri fas erat, Christianæ Ecclesiæ præfigurabat vnitatem; extra quam nullum Dominus sacrifi-

1149  
3. 1149, am



cium odoratur, nullam orationem exaudit propitius, nullum cultum gratum habet. Eam ob rem Donatistas quosdam, occasione legum imperialium reuerentes ad Catholicam, diuus Augustinus sic loquētes, suumque agnoscentes errorem inducit, epistola quadagesima octaua: Putabamus quidem nihil interesse, vbi fidē Christi teneremus: sed gratias Dño, qui nos à diuisione collegit, & hoc vni Deo cōgruere, vt in vnitāte colatur, ostēdit. Sic illi. Ergo nō in veritate, sed in falsitate & noxio errore, ideoq; nō vera religione adorāt, primūm qui adorant quē non debent; vt Gentiles idololatrē. Deinde ij qui adorant quidem quem oportet adorari, hoc est, verum Deum, sed eo modo quo se Deus coli non velit; vt Machometistæ & Iudæi, ex eo tempore quo Legem post manifestatum Euangelium, pertinacissimè tenuerunt. Postremò non in veritate adorant, qui etsi verum colant Deum, & ijs ritibus qui non sint improbandi: tamen adorant vbi se Dñs coli non vult; velut Samaritani adorantes in monte Garizim, & nunc schismatici omnes atque hæretici; qui in monte superbiæ suæ constituti, extra vnitatem Ecclesiæ placere se fide sua, & colendi ritu, falsò arbitrantur. Quibus omnibus dici illud iure potest: Vos adoratis quod nescitis; quia salus ex vna Dei Ecclesia, tanquā cōmuni omniū matre, existit. Quisquis præter templum Dei orauerit, inquit Augustinus, non exauditur ad illam pacem supernæ Hierusalem, & exauditur ad quædam temporalia, quæ Deus & Paganis donauit. Ille autem in templo Dei orat, qui orat in pace Ecclesiæ, in veritate corporis Christi, quod constat ex multis credentibus in toto orbe terrarum. Et ideo exauditur, quia orat in templo. ipse enim orat in spiritu & veritate, qui orat in pace Ecclesiæ. Hæc ille in Psalmum centesimum & trigessimum.



## CAPVT XII.

*Pertineátne ad beneficium Christianæ libertatis, vt fideles conscientia, omnium hominum potestate exempta sint.*

**F**ORTASSE autem his rebus, quæ ex Caluino commemoratæ sunt, putare quis possit, terminatum iam esse nouæ huius libertatis modum, nimirum, vt à vinculo & necessitate diuinæ Legis implendæ, conscientia sit libera; vt obediatur tamen, non quia necesse sit propter præcepti vim, sed quia prompta feratur alacrique voluntate; vt denique liberum rerum aut ceremoniarum vsum, nulla ne Ecclesiæ quidem Lex impediatur. At his positis, longius adhuc (quoniam res in procliu erat, totaque iam eò propendebat) suæ libertatis tentoria & fines extendit. [ Nam cum hac libertatis prærogatiua (inquit) qualem antea descripsimus, donatæ fideles conscientia, id Christi beneficio consecutæ sint, ne vllis obseruationum laqueis in ijs rebus implicentur, in quibus eas esse liberas Dominus voluit, omnium hominum potestate exemptas esse constituimus. Est enim indignum aut Christogratiæ tantæ suæ libertatis perire, aut conscientia ipsi fructum. Neque res leuicula existimanda nobis est, quam videmus tanti Christo constitisse, utpote quam non auro aut argento, sed proprio sanguine æstimauit: vt Paulus non dubitet dicere, irritam fieri eius mortem, si animas nostras hominibus in subiectionem tradimus: Siquidem non aliud agit aliquot capitibus Epistolæ ad Galatas, quam Christum nobis obscurari, vel potius extinguere, nisi in sua libertate stent conscientia nostræ. A qua certè exciderunt, si possunt hominibus arbitrio, legum ac constitutionum vinculis illaqueari.] Vt autem clarius esset quid diceret Caluinus, conscientias fideles exemptas esse omni hominum potestate,

1. Pet. 1.

Galat. 5.

posita